

Cézanne tárlj!

Több kirándulás és városnézés után, november 18-án, vasárnap dél előtt a Szépművészeti Múzeum Cézanne-kiállítását tekintette meg a Dohány utcai zsinagóga közössége. A program fogadtatására jellemző, hogy két turnusra kellett bontani a majd száz érdeklődőt.

Már útközben, a kisföldalattin is több ismerőssel találkoztunk, míg a helyszínen már tucatnyain vára-koztak. A múzeum bejáratánál Frölich Kati fogadott és igazított útba kedvesen mindenkit. Bent mindenki hamar megkapta a jegyét, szinte egy percnyi fennakadás sem volt, rövid idő múlva már követtük is idegen-vezetőnket, aki a majd egyórás séta során rengeteg érdekességet osztott meg velünk. Beszélt az impresszionizmusról, a korról, amelyben Cézanne élt. No, és a szintén fantasztikus festő kortársakról. A valaha volt legfontosabb tárlatának nevezte a kiállítást, a több mint százéves Szépművészeti Múzeum főigazgatója, Baán László.

Paul Cézanne: Kártyajátékosok (1890-92)

„mesterek” alkotásait is, miként a francia művész festményeit, akvarelljeit és rajzait. A látogatók Cézanne négy évtizedes művészi útja mellett megismerhetik a magánéletével, a kamaszkori baráti körével és a fiatal kori művésztsaival kapcsolatos portrékat. A korai művek mellett láthatóak csendéletei és késői portréi is, továbbá több ismert festménye, így a Kártyázók több variációja, illetve a Fürdőzők három változata is. A tárlat tudományos koncepciójának kidolgozója, rendezője Geskó Judit, a Szépművészeti Múzeum 1800 utáni gyűjteményének vezetője, aki korábban már két szintén hatalmas sikert arató kiállítás, a 2003-ban nyílt Monet és barátai, valamint a 2006-ban bemutatott Van Gogh Budapesten

Helyreigazítás

Az előző számunkban megjelent, Szukkajszról (is) szóló cikkünkben kimaradt, hogy a sütemények elkészítésében Frölich Kati, Hajdu Júlia és Oláh Ibolya is segítettek. A hibáért elnézést kérünk.

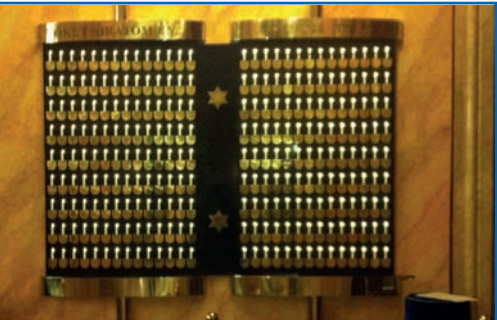
című kurátora volt. Ezúttal hat évig járta a világ múzeumait, hogy megszerezze azokat a műveket, amelyeken keresztül végigkövethető Cézanne festői világának kialakulása. Érdekességként, a február 17-ig nyitva tartó kiállítás költségei 400 millió forintba kerülnek! Zárásként, azok nevében, akik ott voltak, ezúton is köszönjük a remek szervezést körzetünk alelnökének, Nádel Tamásnak. És persze várjuk a folytatást...

Kép és szöveg: Schiller Tamás

Jahrzeit-napok a falnál

Immár több mint egy éve, tavaly május 20-án adtuk át a fekete gránitból készült Jahrzeit-falat a Dohány utcai Zsinagógában. Elkészült a fal, a kis névtáblákkal és gyertyákkal, melyek évente öt alkalommal felgyulladnak, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerőseinkre. Aki eddig elmulasztott jelentkezni, még nem késett el, és pótolhatja Fülöp Ildinél a templomkörzetben. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szereteteinkért a gyertyák. A Jahrzeit-napon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Januártól segítünk Önöknek, és közreadjuk, hogy elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Jakab Márton	december 5.	Kohn Ilona	december 17.	Endler Józsefné	december 21.	Szőnyi Sándor	december 29.
Hajdú Gusztáv	december 14.	Krebsz László	december 18.	Kálmán Ferenc	december 24.	Kálmán Kálmán	december 31.
Glasel Adolfné	december 15.	Schiller Gyuláné	december 19.	Izsák Vilmosné	december 26.	Propper Simon	december 31.

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Emlékezzünk a régiekről: Sarlós Pál (4. oldal)

Mengele és a csalók (5. oldal)

Háromezer éves templom Izraelben

A Tel-Aviv-i Egyetem kutatói Tel Beth-Shemesh-ben (Tel Bét-Semes) egy 3100 éves templomra bukkantak. A lelet azért páratlan, mert ebből az időszakból eddig nem volt ismert kánaánita, vagy zsidó szent hely. Tel Bét-Semes húsz kilométerre, nyugatra található Jeruzsálemtől. A szakértők szerint egy kánaánita település volt ez, ahol a napistent tisztelték az ott élők. A Biblia is említi a várost, mint Júda törzsének északi határvidékén lévő települést. Salamon király korából is ismert a város, az uralkodó második adminisztratív körzetében feküdt. A falu többször is gazdát cserélt a filiszteusok, a kánaániták és a zsidók között. A komplexumot a harcokban nemcsak lerombolták, de meg is szentségtelenítették. A területet elfoglaló filiszteusok állatokat tartottak a templom romjai között. Végül azonban a zsidók visszatértek és újjáépítették a templomot.

Szovjet táborban halt meg Wallenberg

Egy volt fogoly állítása szerint nem 1947-ben szívrohamban, hanem 1950-ben egy szovjet táborban halt meg Raoul Wallenberg, aki magyar zsidók tízezreit mentette meg. Wallenberg a Jeges-tenger partjához közeli Vorkuta munkatáborban hunyt el – mondta Anton Krüger, a tábor egykori lakója, a Profil című osztrák újságnak. A lap kutatásai szerint Simon Wiesenthal 1974-ben egy izraeli ismerősének azt írta: talált egy bécsi orvost, aki főorvos volt Vorkutában, és emlékszik arra, hogy 1948 nyarán megvizsgálta Wallenberget a táboregyüttes pecsoraí altáborában. Krüger visszaemlékezése szerint a svéd diplomata súlyos betegen került a táborba és egy külön barakban helyezték el. Állítása szerint ő és egy másik férfi temették el Wallenberget a tundra fagyos talajába, alig ötven centiméterre a földfelszín alá, a helyről egy vázlatot is készített.

Dr. Frölich Róbert rovata

Megtiltották a legtöbb micve teljesítését, s ezért igencsak megnehezítették a zsidók életét. A körülmetélést, ami I.ten szövetségének testi megnyilvánulása, törvényen kívül helyezték. A szombat megtartása tilos volt, mert a zsidóságnak ez volt a béke és nyugalom szimbóluma, amit megérdemelten vártak hétről hétre, ami elválasztotta őket a többiektől. Azok, akik ezt megtagadták, máglyán végezték, s abba a Tórába bugyolálták őket égetés előtt, amit tanítani igyekeztek.

Trenderli

Szokás a gyerekeknek Chanukkapénzt (chanikegeltet) adni és trenderlizni. Ez egy pörgethető téglatest alakú pörgettyű, amelynek a négy oldalára négy különböző héber betű van felvésvé. Nun, Gimmel, Hé és Shin. Ezek a következő mondat szavainak kezdőbetűi: Nész Gódajl Hójó Som, ami magyarul annyit jelent: Nagy Csoda Történt Ott. Izraelben az “ott-Som” szó helyett az “itt-Paj” szó kezdőbetűje azaz Fé van a trenderlin.

Az időszámításunk előtti II. században Jeruzsálemben a Makkabeusok győzelmet arattak azzal a görög hadsereggel szemben, amely mind létszámban, mind fegyverek tekintetében számottevően túlerőben volt. A Makkabeusok felkelése volt a válasz arra, hogy a görögök erőszakkal próbálták a zsidókra kényszeríteni az istentelen hellén életformát. Ez Chanukka első csodája: a maroknyi sereg győzelme a görög elnyomók felett, a szabadság diadala az elnyomatás felett.

Kezdje tanulással a hetet!

Az i.tentisztelet után is folytatódik a hétfő esti program, aki teheti, maradjon, mert nagyjából 17:30-tól főrbink, dr. Frölich Róbert tart – többek között Misna - oktatást az érdeklődő uraknak a Talmud Tórában, a hölgyek szintén 17:30-tól Frölich Katival tanulhatnak a Dohány körzet irodájában (Síp u. 12 – I. emelet). Persze a jelenlevők minden más, a vallással kapcsolatos kérdéseikre is választ kaphatnak. Így a szokások, vagy éppen az éppen aktuális ünnepek kapcsán is faggathatják főrbinkat.

Chanukka: a csodák ünnepe

Az időszámításunk előtti II. század elején a szír-görög Szeleukidák uralták Izraelt, a zsidókat pedig a Nagy Sándor-i hódítás óta első ízben kényszerítették az görög törvények betartására. Jeruzsálemben a görögök sorra bocsátották ki az elnyomásra irányuló rendelkezéseket.

A Makkabeus szó egyébként héberül kalapácsot, pörölyt jelent. Ezen kívül mozaikszóként is értelmezhető a következő mondatból: “Mi Komajchó Boélim Hasém!” (Ki olyan a magasztosak közül, mint Te, Ö.való!) A Menóra lángjainak meggyújtása fontos szerepet játszott a mindennapi I.tentisztelet során a Szentélyben. Amikor a Makkabeusok felszabadították a Szentélyt és ki-

űzték az összes görög betolakodót, akkor csak kis korsónyi tiszta olajat találtak a Menóra meggyújtásához. Az olaj egy napra volt csak elegendő, viszont a tiszta olaj előállítása 8 napot igényelt. A második csoda az volt, hogy ez az egy napra elegendő olaj nyolc napig égett. A Chanukka szó maga annyit tesz: (újja)avatás, felavatás. A görögök felett aratott győzelmet követően a Makkabeusok megtisztították és újáavattak a Szentélyt, illetve az oltárt, amelyet megszentésgetlenítettek a pogány betolakodók. Ezen túlmenően pedig a Chanukka szó két részre is osztható. A “Chanu” héber szó azt jelenti: “letáboroztak, megpihentek” és “Ka”, aminek a héber betűk szerinti számértéke 25. Kiszlév hónap 25. nap-

ján a makkabeusok megpihentek ütköztetük után és győzedelmesen bevonultak a Szentélybe, hogy újáavassák azt. Ezért kezdődik az ünnep Kiszlév 25-én. Chanukka mind a nyolc napján meggyújtjuk a kilencágú chanukijában a gyertyákat, minden nap egygel többet. Az elsőn egyet, a másodikon kettőt egész addig, míg mind a nyolc nem ég. A kilencedikkel, a samesszal (szolgagyertyával)

beköszönt a sábesz, mikor tilos tüzet gyújtanunk. Az első nap a jobb szélén levő gyertyatartóba kell tenni a gyertyát. A második nap a jobb szélén lévőbe és a közvetlen mellette lévőbe. S minden este egygel több gyertyát kell beilleszteni jobbról balra haladva. Meggyújtani pedig balról jobbra haladva kell, hogy az új gyertya lobbanjon lángra elsőként. Hagyomány ilyenkor többet adakozni a szokásosnál. Mivel Chanukka ünnepe központjában az olaj áll, ezért olyan ételeket szokás enni, amelyek olajban sülték. Hogy pontosan mik is a hagyományos ételek, az területenként változó. Kelet-Európában a krumpilis palacsinta, a latkesz (lepcsánka) szokásos. A szfárd zsidóknál a fánk honosodott meg. A görög zsidók a fánkot loukomades-nek nevezik, a perzsa zsidók pedig zelebi-nek.

Szerda? Szidra!

Főrbink a hét közepére is szervezett programot a tanulni vágyó hittestvérek számára. Szerdánként a délutáni i.tentisztelet után, kb. 17.³⁰-tól az adott heti hetiszakaszokról beszél bővebben az érdeklődőknek. Tehát ha szerda, akkor SZIDRA!

I M A R E N D

Hétköznapi: 7.³⁰-kor kezdünk reggel, az esti ima időpontja novembertől 17.⁰⁰ óra, helyszín a Talmud-Tórában.
Az esti ima előtt fél órával sakkal, kártyával, kávéval és teával várjuk híveinket!

Péntek esti ima (novembertől): 17.⁰⁰-kor a Hősök Templomban.
Szombat reggeli ima a Hősök Templomban: Sachrisz: 9.³⁰
Tóraolvasás: 10.⁰⁰ Muszáf ima: kb. 10.⁴⁵
A péntek esti kiddust a Hevesi Sándor teremben tartjuk, míg a szombat délutáni sálesüdeszt továbbra is a Talmud-Tórában.
Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:

november 24.	15. ⁵⁰	december 15.	15. ⁴⁵
december 1.	15. ⁴⁵	december 22.	15. ⁴⁵
december 8.	15. ⁴⁵		

www.dohany-zsinagoga.hu

Egykor értük szólt a Himnusz

Újabb sorozattal kedveskedünk olvasóinknak, a következő hónapokban igyekszünk bemutatni a Magyar Zsidó Múzeumot, amely szerves része zsinagógáinknak, s - főként nyáron – igen sokszor elsétálunk előtte. Bár vélhetően sokan jártak a múzeumban, a múltjáról kevesebben tudnak. Ezen szeretnénk változtatni, a jövőben megismertetjük Önöket a történelmével, illetve olvashatnak az állandó -, és az időszakai kiállításokról is.

Kezdeként egy, a napokban véget ért kiállításról számolunk be, amely „Egykor nekik szólt a Himnusz” – címmel állított adózott azon magyar zsidó sportolók emlékének, akik sikereikkel – főként az olimpiákon – örökre beírták a nevüket a magyar sport, a magyar kultúra történetébe. A kiállítás egy nappal a londoni olimpia zárása utolsó nyitott, s több, korábban lapunkban is bemutatott sportoló történetével találkozhattak a látogatók. A tizennégy életút között a sportolók mellett egy-egy sportvezető és mecénás pályafutását is bemutatták. A kezdetekben a sport a pozitív energiákat felszabadító asszimiláció egyik terepévé vált, majd főként az első világ-háborút követően, az egyre nyíltabb antiszemitizmus színterévé lett.

Hajós Alfréd, Kronberger Lili, Barna Viktor és társai fantasztikus sportsikereiken kívül az élet egyéb területein is maradandót alkottak. Míg Braun „Csibi” József, Brüll Alfréd, Weisz Árpád, Petschauer Attila, Kabos Endre életútja abban közös, hogy származásuk miatt üldözöttekké váltak, és ünnepelt sztárokból tragikus zsidókká váltak. Ők ma is jeltelen sírban nyugszanak. Elek Ilona, Székely Éva és Keleti Ágnes azt a fiatalabb nemzedéket képviselte, amelynek gyógyító pályája az 1930-as években kezdődött, s csodával határos módon túlélte a holokausztot, majd az újrakezdés után ismét a legmagasabb csúcsra jutott. A kiállítás kiegészül az MTK és a

VAC történetének bemutatásával. Azt vélhetően szinte mindenki tudja, hogy az első magyar olimpiai bajnokok többsége zsidó származású, de az kevésbé ismert, hogy az 1956-os melbourne-i játékokig a magyar olimpiai érmek harmadát, míg az aranyak majd felét szerezték. A kiállításban szereplők névsora. **Barna Viktor** (minden idők legsikeresebbje, huszonkét-szeres világbajnok asztaliteniszező), **Fuhcs Jenő** (négy-szeres olimpiai bajnok vívó – 1908 és 12 csapat és egyéni győztese; Vaskereszt kitüntetett). **Hajós Alfréd** (a magyar sport első olimpiai bajnok, rögtön két győzelemmel, labdarúgásban az első magyar bajnok BTC-, és az első magyar válogatott tagja); **Kronberger Lili** (a magyar sport első világbajnoka, az első, aki – Kodály Zoltán tanácsára – zenére mutatja be műkorcsolya gyakorlatát). A következő csoport tagjai mind a vészkorszakban veszítették életüket: **Braun József** (az MTK zsinórban 10 bajnoki címet nyerő csapatának tagja, már 19 évesen válogatott, Ukrajnában munkaszolgálatosként leli halálát); **Kabos Endre** (három-szeres olimpiai bajnok vívó, a Margit-híd felrobbantásakor vesztí életét), **Brüll Alfréd** (mecénás, az MTK legendás elnöke, több sportág indulásánál segít, 1944-ben deportálják és megölik). **Kemény Ferenc** (Coubertin báró barátjaként vesz részt az olimpiai eszme újjaélesztésében, a NOB tagja, nyolcvannégy évesen a gettóban öngyilkosságba menekül);

Petschauer Attila (három-szeres olimpiai bajnok vívó, munkaszolgálatosként a Don kanyarban halálra kinozzák). **Weisz Árpád** (labdarúgó, majd az Inter és a Bologna edzője, mindkét csapattal bajnok, Hollandiában elfogja a Gestapo, Auschwitzban hal meg); **Wittner István** (családjaé a Műjéggpálya fölötti étterem – itt nyer gyorskorcsolyázó bajnoki címetek, 1944-ben elviszik munkaszolgálatosnak, Királyhidán hal meg, így nem láthatja fél évvel később született lányát). **Kürchner Izidor** (az MTK labdarúgó-

jaként bajnok, később Németországban, Svájcban, majd Brazíliában sikeres edző, halála előtt állítólag a náci fogják el 1941-ben). S akik a háború után újrakezdheték: **Elek Ilona** (a magyar sport első női olimpiai bajnoka - Berlinben, majd 12 évvel később Londonban megvédi címét); **Keleti Ágnes** (a legsikeresebb magyar női olimpikon - öt olimpiai bajnoki címet nyert, az izraeli tornasport megrementője, a Nemzet Sportolója); **Székely Éva** (úszó olimpiai bajnok; később lánya, Gyarmati Andrea edzője; a sportág halhatatlanjai közé választották).
(schiller)

Küldjön egy receptet!

Immár több mint, két éve olvashatják lapunkban a „bloggersét”, azaz Sharon Aser menüit. A visszajelzésekéből tudjuk, hogy sokan elkészítették azok közül néhányat, vagy egy-egy ötletet kaptak innen. Az elmúlt időben akadt, aki jelezte, hogy szívesen megosztaná kedvenc ételeit, receptjeit. Nos, jövő hónaptól/évtől kicsit változtatnánk a rovaton, megszokott főszakácsunk mellett szeretnénk lehetőséget adni arra, hogy más is „beálljon a konyhába” és a Pesti Sólet séfje lehessen. Kérjük, küldjön Ön is egy menüsört (leves, főétel, desszert) képekkel!
A recepteket a pestisolet@dohany-zsinagoga.hu email címen várjuk, de küldhetnek levelet is a Dohány körzet részére, a Síp utcába.

SZERKESSZE A PESTI SÓLETET!

Eltelt egy újabb esztendő - a Dohány utcai zsinagóga lapja, a Pesti Sólet életében is. Most szeretnénk Önöket is bevonni az újság készítésébe. Kérjük, írja meg véleményét, akár a megszokott rovatokról is, melyiket kedveli, milyen új rovatot látna szívesen, kiről, miről olvasna. S ha a fiókja mélyén, a számítógépében már-már elfeledve akad saját kézírata, melyet megosztana másokkal, itt a lehetőség. Szóljon gyermekének, unokájának is!

Észrevételeiket a pestisolet@dohany-zsinagoga.hu email címen várjuk, de küldhetnek levelet is a Dohány körzet részére, a Síp utcába.

Segítségüket előre is köszönjük.

Emlékezzünk a régiokról-A menetrendek segítőkész ismerője

Új sorozatunkban azokat a templomjáró társainkat szeretnénk bemutatni, akik sajnos már nincsenek már közöttünk. Sok arc, sok személyes történet még közöttünk él, de fontos, hogy az emléküik, emlékezetük soha se múljon el. Bemutatott nagyjaink között lesznek híres rabbik, kántorok, elöljárók, és lesznek hétköznapi kis-nagy emberek, akik meghatározó személyiségei voltak templomkörzetünknek.

E sorok szerzője azon késő középkorúak közé tartozik, akinek még szerencséje volt személyesen is ismerni **Sarlós Pált**. Családi jóbarát volt, de a Dohány utcai zsinagóga egyik meghatározó, kimagasló alakja is! Sarlós Pál (eredeti nevén Steiner) Pál (Yehuda ben Ávrohom), mindenki Pali bácsija 1926. december 3-án született Budapesten. Édesapja Steiner Endre munkaszolgálatosként tűnt el a világégésben. Anyukáját Glück Flórát 1944-ben deportálták, ahonnan csodával határos módon 1945-ben, súlyos betegen tudott csak hazatérni. Pali bácsit 1944 június 5-én, 18 évesen vitték el munkaszolgálatra, majd továbbvitték a szerbiai Borba. A fiatalember szenvedése 9 hónap és 18 nap után ért csak véget, miután jugoszláv partizánok felszabadították a táborn. Félárván, súlyos beteg édesanyját ápolva, de lelkiileg meg nem törve kezdett új életet, új hittel és új reményekkel. 1945. november 5-én végezte el az Iparos Tanonc Iskolát. Eleinte friss autószerelői végzettségével, majd a pár nappal később megszerzett gépjárművezetői tudásával állt szolgálatba a JOINT-nál, az amerikai szervezésű zsidó segély szervezetnél, amely a háború után a túlélők ruháztatását, ételmezését és a normál életbe történő visszatérésüket segítette elő szervezett formában. Munkája során sok-sok szenvedésen túljutott emberek vált barátjává, vagy segítőjévé. A JOINT hivatalos fennállásáig szolgálta a romokon újjászülető új zsidó életet. Ezt követően helyezkedett el az Autóközlekedési Vállalat 2. sz. Üzemegységénél, mint gépkocsivezető, s a katonai szolgálatát leszámítva majd 36 évig dolgozott itt.

1959-ben vette feleségül Weisz Juliannát. Frigyükből született két lányuk Erika és Ági. A száraz adatokat mellőzve, beszéljünk a közzethez kötődő kapcsolatáról! Pali bácsi fiatal kora óta templomjáró ember volt, s még a borzalmak átélése után sem tagadta meg önmagát, és hűen ragaszkodott I.tenben való hitéhez. Szá-

mára a vallás gyakorlása, a másokon való segítőkészség a legtermészetesebb dolgok egyike volt. Elképzelhetetlennek számított hétköznapi i.tentisztelet, illetve nagyünnepek sora Pali bácsi nélkül. Akik ismerték, tudták, a sokszor morgós,

Monoki József, Kovács Sándor kántor, Sarlós Pál (jobbra)

„odamondogató” ember, valójában hatalmas jó szívú, bechoved zsidót takar. Sosem ment el szó nélkül, ha valakit igaztalanul bántottak a környezetben, akár a munkahelyén, akár a körzetben történt a dolog. 1974. február 24-től, egészen 1995. szeptember 15-ig bekövetkezett haláláig körzetünk elöljárója volt. Aki még emlékszik rá, a Dohányban a jobb szélső sorban mindig kimagaslott alakja a többi elöljáró közül. Személyével kapcsolatos két olyan történet is, ami egyedi humorára jellemző. Fekete Laci ünnepe áldása a borra, Pali bácsit mindig ösztökelte, hogy Laci fülébe súgjon „egy-két jó szót”. Egyik ilyen eset volt, amikor azt találta mondani, hogy „na kezdődhet a bohém élet...”, vagy a sachrisz befejeztével, a reggeli elfogyasztása előtt hangosan közölte a közösséggel, hogy „megnyílt a kocsmá!”. Ez utóbbi mondata azóta is szállóige a körzetben. Ezt a kissé pikírt megjegyzését vélhetően azért tehethe, mivel egész életében kerülte az italozást, és másoktól sem vette jó néven. Ezen elvéhez olyannyira tartotta magát, hogy alkalmasszerűen sem fogyasztott alkoholos italokat, ezt jól példázza, hogy lányai-

nak esküvőjén is ásványvízzel koccintott, ezzel is hű maradt önmagához, és példát mutatott a jelenlevőknek, hogy az ember mindenféle „adalékanyagok” nélkül is jól tudja érezni magát, ha megfelelő társasággal van körülvéve.

Szeretnék megosztani még egy személyes élmélet is, ez a körzet tagjai számára sem volt ismeretlen. Pali bácsi imádott utazni, és imádta a közlekedést. Míg más passzióból kártyázik, vagy gyűjt valamit, olvasgatja a regényeket, addig számára a legkedvesebb szórakozás a vasúti menetrend ismerete volt. Ha bárki, bármikor megkérdezte tőle, miként juthat el az ország egyik pontjáról a másik pontjára, vagy egy kis eldugott faluba, Pali bácsi, mint egy automata sorolta a járatszámokat, pályaudvarokat, menetidőket és átszállási lehetőségeket. Végül, de nem utolsó sorban érdemes megemlíteni, hogy 1986. december 8-tól haláláig, mint nyugdíjas dolgozott a BZSH-nál. Barátai Fogarasi György és Reich Ferenc elvesztése nagyon megviselték. Állandó aggodása családjáért, rokonaiért és a közösségért, továbbá a magas vérnyomása sajnos nem biztosította számára a nyugodt, békés öregkort. Hatvankilenc évesen, az általa kívülről ismert vasúti menetrendből hiányzó „járáttal” hagyott itt minket, nagy ürt hagyva maga után.

Izsák Gábor

Mengele és a trükkös csalók a keddi Szabadegyetemen

Második évét kezdte előző lapszámunk megjelenése után, október végén a dr. Fischer Gyula Szabadegyetem. Sőt, azóta az érdeklődők a szokott helyen, a Síp utcai Díszteremben részt vehettek már a második előadáson is. Mindkettő érdekes, ám finoman szólva is kellemetlen témát feszegetett. Először dr. Sineger Eleonóra szakfőorvos elemezte, hogy „pszichiátriai eset volt-e Mengele”, a héten a VII. kerületi rendőrkapitányság alezredese, Bogdán András hozott vendéget, Oláh Lászlót, a BRFK Bünnmegelőzési osztályának vezetőjét, aki a hiszékenységet kihasználó tolvajok néhány módszerét ismertette.

Dr. Sineger Eleonóra elmondta, hogy Mengele milyen „kedvesen” fogadta a vonatokról leszálló zsidókat. Mosolygott, közben vidáman fűtyült, s mindenkit biztatott, hogy nem kell félni. A folytatást pedig ismerjük...

A „doktor” a ténykedése során rendre bebizonyította, hogy egy szadista és gátlástalan gyilkos, aki ráadásul kettős személyiséggel rendelkezett. Legszívesebben az ikreket vizsgálta és kínoztta. Eleinte jobb soruk volt a testvéreknek, mint a többi elhurcoltnak, aztán következtek a kegyetlen kísérletek. Nem egyszer akadt arra példa, hogy az egyiket tífusz injekcióval oltotta be, s abban a pillanatban, amikor meghalt, agyonlőtte a másikat is, hogy egyszerre boncolhassa fel őket... Ez csak egyetlen a számtalan hasonló kíméletlen eljárása közül, de olvasóinkra, s még inkább a holocaustot átéltekre való tekintettel más – például a nőkön elvégzett - embertelen kísérletét nem idéznénk. Mindenhatónak képzelte magát, hiszen egyetlen mozdulatával döntött sorsokról, életről, vagy halálról. De az ismerőseit, korábbi évfolyamtársait sem kímélte. A legendák szerint, Karinty Frigyes közismerten szép özvegyét, Böhm Arankát, felismerte a rámpánál intézkedő Joseph Mengele az egykori bécsi orvoskollégát, és asszisztensi munkát ajánlott neki maga mellett. A büszke nő állítólag leköpte, majd mivel tudta mi vár rá, elindult a gázkamrák felé...

A novemberi előadás a „Miként véd meg minket a rendőrség, miként védhetjük magunkat?” címet viselte. Ám a valóságban egyetlen hang sem esett az erőszakról. Oláh László őrnagy, a BRFK Bünnmege-

lőzési osztályának vezetője a biztonságról beszélt, s arról, miként előzhető meg, hogy - a többségében szépkorú - megjelentek a csalók, tolvajok áldozataivá váljanak. S az utóbbi időben ez még inkább aktu-

Oláh László

ális, hiszen nincs olyan nap, hogy raboltak volna ki, ne loptak volna meg idősebb embereket. Ráadásul többnyire a sértettek maguk engedték be a lakásba az elkövetőket, vagy maguk adták át értékeiket. Hiába közismertek a trükkös lopások, még mindig sokan engedik be otthonukba mindenféle ellenőrzés nélkül az álszakembereket, árendőröket stb. Igenis legyenek bizalmatlanok és kérjék el az igazolványát, ha valaki ismeretlenül becsenget Önökhöz, bármely

MEGHÍVÓ

A Dohány utcai Templomkörzet tisztelettel meghívja Önt

2012. december 9-én.17 órai kezdettel

a Goldmark teremben tartandó Chanukkai ünnepségére.

A 2. gyertya gyújtását vidám ünnepi műsor követi.

A műsorban fellépnek:

Heller Tamás és Beregi Péter

A Dohány utcai Templom férfikórusa, Lázár Zsigmond vezetésével

Fekete László főkántor

Szilágyi Gábor kántor

Lisznyai Mária kíséretével

Bevezetőt mond Dr. Frölich Róbert, a Dohány utcai Zsinagóga főabbija

Vendégeinket chanukkai fánkkal és sok meglepetéssel várjuk.

Zoltai Gusztáv

elnök s.k.

Nádel Tamás

alelnök s.k.

Dr. Frölich Róbert

főrabbi s.k.

Zsinagógák a nagyvilágból - Isztambul (Konstantinápoly)

Képeslapok – képes történelem XI.
Január óta új sorozattal kedveskedünk olvasóinknak. Egy majdnem 1400 darabból álló, egyedi magányűjteményt te- szünk „közkinccsé”, és hónapról-hónapra bemutatunk egy- egy lapot, a hozzá tartozó ismeretekkel, kuriózumokkal, érdekességekkel. A gyűjtemény többnyire az 1890-től 1945- ig megjelent, zsinagógákat ábrázoló, illetve a zsidósággal, a zsidó emberekkel, szokásokkal és üdvözletekkel foglalkozó lapokat tartalmazza.

Törökország területén több mint 2000 éve élnek zsidó közössé- gek. A bibliából ismert Noé bárkája is ország területén kötött ki, az Ararát hegyen. S egyes források szerint a bibliai időkben élő ősi izraeliták méheket vittek hazájukba a mai Törökország területéről. Az lehetett az oka, hogy a szentföldi méhek jóval agresszívabbak voltak, mint az import társaik. A szentély pusztulását követő zsidó népvándorlás hatására, a di- aszpóra első hulláma Törökországot is elérte. Így a már ott élő zsidók pl. Anatóliában találkozhattak az ősi földről érkezett hit- testvéreikkel is. Justinianus bizánci császár megpróbálta a zsi- dókat kiszorítani Anatóliából, de nem járt sok sikerrel. Az oszmán birodalomban a szultánok kegyétől függött a zsidók élete. Több-

nyire a be-, és az elfogadás jellemezte a társadalmat, de bizonyos szultánok rendeletekkel léptek fel a zsidók ellen. Ezek egyike meg- tiltotta azt, hogy mecsetek közelében éljenek, de nem is építhettek olyan épületet (pl. zsinagógát sem!), mely magasabb volt, mint a közelében található mecset. Konstantinápoly történelme olyan gazdag, hogy arra lényegesen nagyobb terjedelemlre lenne szükség, mint amennyit e cikkben részletesen kifejtethetk. A keresztes hadjáratok elleni harcok, ostromok (1204), és a jár- ványok (1347) sok szenvedést és pusztítást okoztak a zsidó kö- zösségnek is. Mehmed szultán hatalomra jutásakor elhatározta, hogy újjáépítteti a várost. Ekkor még a lakosság 10 százalékát zsidók alkották. Az átépítés hatására a helyi kö- zösség tagjai közül sokat áttelepítettek. Emiatt az 1420-as éve- kig megszűnt a városba áramlás, ekkor az askenázi zsidók érkeztek. Egy Németországból érkezett francia származású rabbi, Jichák Sarfati (Sarfati franciát jelent), aki ebben az idő- szakban volt a közösség főrabijaa levélben tájékoztatta az Eu- rópában élő zsidókat, hogy Törökország az a hely, ahol semmi sem hiányzik, és jobb az élet a muszlimok között, mint otthon. II. Beyazid szultán 1492-ben akciót indított a spanyol és por- tugál inkvizíció által fenyegetett zsidók megmentésére. A sze- fárd zsidóknak engedélyt adott, hogy letelepedjenek az oszmán birodalom- ban. Neki köszönhetően 150 000(!) spanyol zsidó menekült meg a biztos haláltól. A keresztes háborúkban és a járványokban olyan sokan pusztultak el, hogy a város lakossága alig érte el a 70 000 főt, így az újonnan érkezettek letelepedése meghatározó mérföldkő volt. Az ország területén belül élő zsi- dók hosszú ideig autonómiát élveztek. Több szakmát is szabadon folytathat- tak, vallásukban nem korlátozták őket, mint ekkoriban más országokban. Ami- ben nem élveztek egyenlőséget sem zsidók, sem más felekezethez tartozók,

a katonai szolgálat, bizonyos öltözködési formák, lovaglás. De volt adófizetési kötelezettségük (fejadó). II. Mehmed szultán idején a legismertebb zsidónak a pénzügyminiszter és Hekim Yakup pasa portugál zsidó orvosa, Mózes Hamon számított. A XVIII. és XIX. században fokozatosan veszítették el befolyá- sukát a kereskedelemben, mert a görögök kezdték átvenni a hatalmat, a közéleti lehetőségeik is csökkentek. Kivételt jelen- tett Daniel de Fonesca, aki a szultán udvarának vezető orvosa volt és részt vett a svéd királlyal folytatott tárgyalásokon is. 1933-ban a náci németországi hatalomra jutása elért Török- orszáig is, ahol először a „nem árja” tisztviselőket kényszer- nyugdíjazták, majd egy év múlva végigsöpört egy zsidóellenes pogrom is az országban. Ezt követően bevezettek egy vagyon- adót is, aki ezt nem tudta fizetni, munkatáborokba került. Sokan azonban kivándoroltak. A II. világháború alatt az ország ugyan semleges maradt, intézkedései viszont kedveztek a ná- ciknak. Meg kell említeni, hogy egyes történészek szerint sok török mentette a zsidó honfitársait. A Palesztinába, majd a get- tókból, haláltáborokból menekült zsidók jelenléte az ős-új ha- zában erős nemtetszést váltott ki a török politikai körökben, lévén, az ország sorsa az ő kezükben volt sokáig. 1955-ben Isz- tambulban óriási pogromot rendeztek, amelyben nem csak zsidókat vettek célba, hanem görögöket és a városban lakó ör- ményeket is. A 2000-es években újra több terrorista akciót hajtottak végre ártatlan zsidó polgárok ellen, a főváros zsina- gógájában (Neve Shalom) már háromszor támadtak az ott imádkozókra, míg egy fogorvost brutálisan kivégeztek a mun- kahelyén, és az egyetemen tanuló diákokat is többször bán- talmazták. Az esetek többségében külföldről érkező fundamentalisták, radikálisok hajtották végre a gaztetteket. Az országban élő zsidók sorsa a közel-keleti politika kudarca miatt is érzékeny, főleg, hogy az elmúlt időszakban Izrael és Törökország kapcsolata jelentősen romlott. A fővárosban található majd 20 (!) zsinagóga többsége mai napig létezik, és sok közülük működik is, hirdetve, hogy közel a Szentföldre, közel Európához még mindig van zsidó élet Tö- rökországban is.

Izsák Gábor

Noé bárkáján a gyerekek

Vasárnap délutánonként, négy órától újra a gye- rekek vehetik birtokba a Wesselényi utcai Tal- mud-Tórát. Továbbra is Szilágyi Judit vezeti be a kicsiket játékosan a zsidó szokások, hagyomá- nyok, ünnepek rejtelmeibe. Rajzolnak, énekel- nek a kis lurkók és közben számtalan érdekességet tanulhatnak. Az elmúlt hetekben megismerték a Teremtés, il- letve Ádám és Éva történetét, továbbá hallhattak Ábrahám gyerekkoráról és a bálványszobrokról.

fotó: Szilágyi Judit

MEGÚJULT A DOHÁNY HONLAPJA!

Sok szeretettel ajánljuk olvasóink figyelmébe a Dohány körzet megújult honlapját, amelyet a www.dohany-zsinagoga.hu címen érnek el. Érdemes böngészni a szinte naponta frissülő oldalt, mert képet kaphatnak a körzet életéről, aktuális híreiről, prog- ramjairól és eseményeiről, de megtalálhatják az imádókat is. Olvashatnak – idővel még inkább – sok érdekes írást, így nyomon követhetik a Pesti Sólet egyik legnép- szerűbb sorozatát is, amelyben Izsák Gábor idegenvezetésével a világ zsinagógáit jár- hatják be. S megtalálhatják lapunkat is. Ajánlják magyarul nem, de angolul tudó barátaiknak is, ugyanis sok minden már angolul is elérhető.

Hirdessen lapunkban!

Januártól a Pesti Sóletben is elhelyezheti apróhirdetését. Kereshet, kínálhat állást, albérletet, ajánlhatja szolgáltatásait, eladhat. Vagy amit éppen szeretne. Az apró- hirdetések díja, szavanként: 80 forint. Más típusú hirdetés esetén külön megállapo- dást kötünk. Hirdetési szövegét a pestisolet@dohany-zsinagoga.hu email címre küldje el, minden hónap 10. napjáig.

Reichardt Sándor 90

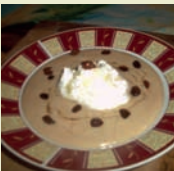
Tajdajsz szombatján, a sálesüdeszen köszöntöttük Reichardt Sándor urat 90. születésnapja alkalmából. Az ünnepeltet felhívták a Tórához, majd Frölich Róbert főrabbi méltatta e szép kort megért hívünket, és I.ten áldását kérte reá. Zol- tai Gusztáv elnök átadta az ünnepeltnek a körzet aján- dékát. Reichardt úr, aki egy-két évtizedet gond nél- kül letagadhatna, elmondta a Pesti Sóletnek, hogy bár bő tíz éve betegeskedett, azóta sokkal jobban érzi magát. Reméljük még so- káig így lesz! Máíz tov!

A Blogger Séf ajánlata

www.izrael-kulturaja.blogspot.com

Sharon Asher

Gesztenyekrémleves

Hozzávalók: 25 dkg cukrozott gesztenye- püré, 8 dl tej, 3 csapott ek. cukor, fél csom. vaníliás pudingpor, 1 csomag vaníliás cukor, 0,5-1 dl rum, 10 dkg mazsola.

Elkészítés:

A mazsolát meglocsoljuk a rummal és állni hagyjuk egy órán át. Hét deci tejet felforralunk egy lábosban, s eközben a ma- radék egy deci tejben simára keverjük a pudingport és a két- féle cukrot. Ha felforrt a tej, folyamatosan kevergetés mellett hozzáadjuk a pudingporos tejet és belemorzsoljuk a geszte- nyepürét, ezt követően még 2-3 percig főzzük. Végül hozzá- keverjük a rumba áztatott mazsolát, jól elkeverjük, majd hűlni hagyjuk a levest. Langyosan, vagy teljesen kihűlve tejszí- nhabbal tálaljuk.

Sült libacomb párolt lila káposztával

Hozzávalók: 3 evőkanál libazsír, 6 db libacomb, 30 dkg vöröshagyma, 4 gerezd fokhagyma, 2 db paradicsom

Párolt káposzta:

2 fej lilakáposzta, 3 ek. étolaj, 2 fej vöröshagyma, 1 ek. citromlé, 2 ek. kristálycukor
Elkészítés: A libacombokat a kikent tepsibe helyezzük, meg- szórjuk őrölt borssal és sóval, ráarakjuk a vöröshagymát, a fokhagy- márt és a darabolt paradicsomot. Kevés vizet öntünk alá, és egy órán át fóliával betakarva pároljuk, majd fólia nélkül aranybarnára sütjük. Közben elkészítjük a párolt káposztát: kivájjuk a torszáját, s vékony laskára vágjuk. Megdinszteljük, időnként kevergetve, kevés vízzel felöntve fedő alatt puhára pároljuk. Végül megfűsze- rezzük és beleöntjük az ecetet vagy a citromlét és a cukrot.

Jerusalem Kugel (Parve)

Hozzávalók: 12 dkg vékony tészta, ½ csésze olaj, 1 ½ csésze cukor, 6 tojás, enyhén kikeverve
Só és bors ízlés szerint

Elkészítés:

A 4 literes fazékban, főzzük meg a tésztát 5-7 per- cig, majd öblítsük le, rakjuk egy nagy tálba, és tegyük félre. Egy közepes edényben melegítsük fel az olajat, tegyük bele a cukrot, és addig főzzük kis lángon, amíg a cukor folyékony és barna lesz, kb 20 percig. Csorgassuk a karamellizált cukrot a tésztra és tegyük félre kihűlni. Ezt követően melegítsük elő a süttöt 180 fokra. A kikevert tojásokat a kihűlt tésztába kever- jük, sózzuk, borsozzuk. Öntsük előmelegített mélyebb tepsibe, és süssük kb. 45 percig.

Jó étvágyat kívánunk!